

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КИММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГаш НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГаш НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.

МАРТ 29

ВТСРНИК № 73 (4657).

Өртээ 20 көп.

СЭКП ТК-да болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Ажылчы чоннарның дыштанылгазын болгаш санаторий-курорт хандырылганын организаастарын удамынай экижидер болгаш ол чутуга херекке профвилелдеринин ролун белгилер тургата-биле СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ВЦСПС-тин, эвилелешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының болгаш Министрлер Чөвүлелиниң сазаларын чүдүлдүтүп көргөш, эвилелешкен республикаларының кадык камгала министровуларының эргинде турар санаторийлерин (туберкулезтуудан алыдазын) болгаш дыштанылга бажынарнын профессионал эвилелдеринге шилчидип бээр дугайында шийтинерин хүлээп алган.

Курорттарда ажаллап болгаш ам туттунуп турар дыштанылга бажынарнын, курорт эвилелдерин болгаш поликлиникаларын, пансионаттарын, гостиницаларын профвилелдеринин республикалар чөвүлелдеринин эргелеринге, а РСФСР-нин — ВЦСПС-тин эргелинде 1960 чылдың май 1-ге чедир хуусада халаска шуут дамчыдып бээр. Туберкулез азырылгы кижилерни эмдөөр санаторийлер эвилелешкен республикаларның кадык камгала министровуларының эргелинде арга.

Дамчыдып бердинген санаторий-курорт албан черлеринин, дыштанылга бажынарнын болгаш оларны хандырып турар ажыл-агыйларның ажалында инити ууртулганы, а ол ышкаш санаторийтерге болгаш дыштанылга бажынарнынчө путевкаларын хуваарын ВЦСПС ботандырар.

Кадыкшыдылга черлеринин ажаллап турар четкилерин удам боттуп ажаллап, ол черлерге турарын хуусааларына таарыштыр пансионаттарын организаастап тургаш, санаторийлерин, дыштанылга бажынарнын, пансионаттарын болгаш чагы курорт хоорайчыгаштарының четкини калбартыр дугайында, кадыкшыдылга черлерин тудар дугайында, санаторий-

лерге болгаш дыштанылга бажынарнынчө баар путевкаларын ажалчынарга, албан-хаакчыларга, колхозчуларга болгаш пенсионерлерге тардып бээринин чүрүмүн экижидер дугайында сазалды ССРЭ-нин Курпаны-биле, ССРЭ-ниң Саң министрствоу-биле, ССРЭ-ниң Казээ ажил-агый министрствоу-биле, ССРЭ-ниң Кадык камгала министрствоу-биле, эвилелешкен республикаларның Министрлер Чөвүлели-биле кады камгала кылырын СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ВЦСПС-ке сазалаан.

Санаторий-курорт эвилелеринче чорудар кижилернин медицина шилеленин экижилерин, санаторий-курорт албан черлеринге артем методтиктин болгаш консультавтиктин дузаны көргүзерин, медицинаның дээди болгаш ортумак өрелинге черлерин дооскан эмчилерин болгаш медицинаның өске-ла ажалдакчыларын санаторий-курорт албан черлеринче ажаллап чорударын, санаторийлерин болгаш дыштанылга бажынарнын эчки кадрларын белеткөөр болгаш оларның билин бедилери-биле эмчилеринин билин бедилер инстититтарже чотуур санын путевкаларын, клиникаларга болгаш артем-шичилер албан черлеринге ажалдаар олууртарын профвилел организаастарына тускайлан бээрин, санаторий-курорт албан черлерин медицина дерилери-биле болгаш эмнер-биле хандырыын ССРЭ-нин Кадык камгала министрствоу-биле болгаш эвилелешкен республикаларның кадык камгала министровуларының эргелинде республикаларның кадык камгала министровуларының эргелинде институттарына дааскан.

Курорт курлаамдарын өренип шийчилер, курорт факторларын эмнелге-профилактиктин ажалдаарында чаа аргаларын болгаш санаторий-курорт ажал-херөөн организаастарының айтырылганын ажаллап кылыр талазы-биле хуусааларын эвилелешкен республикаларның кадык камгала министровуларының эргелинде институттарына дааскан.

Н. С. ХРУЩЕВТУҢ ФРАНЦИЯДА ЧОРУП ТУРАРЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң Францияга куруванга аян-чоруу-биле чеде бергени. Чурумта: Парижтин Орли аэродромуна байырылг уткуп алышыкын-ның үези. Мурнуу олуруда—Н. С. Хрущев биле Президент Ш. де Голль. СЭТА-ның тускай фотокорреспондентини В. Соболевтуң тырттырган чүрү.

КОЛХОЗТУҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ

Областы колхозчуларын, совхозтар болгаш СТС-тер ажалдакчыларын СЭКП Топ Комитетинин декабрь Пленумунун шийтинерин ажалдаарга чедипшкенин ботандырып дээш күженишкенин ажаллап турар.

Чели чылдың ийги чылдың чаксы хову ажалдаарына белеткелди үлгерилер чорутушпаан, малды арыспас, меңди чыл ажыра, ылаңгы чаш малды бүтүн дооруктуур өстүрер чорук — көдөңнээ ажил-ипчилеринин амгы үеде кол соруугазы болуп турар. Оң чедипшкенин ботандырып партиязы-организастыг болгаш политиктиг экижидилге ажалының деделинде хамаржыр.

Эрлин районун «Кызыл сымла» колхозунда парторганизаациянын (секретары эш Балдары) ажаллап чикке көргүзүп болур. Артем-бүдүргөчтинин кол участктарында коммунистерни бжыктылаан, оларнын ролун белгитишпаан, партиязы даалааны, үндүргөн шийтинерин күүсөдөан дөктамал хынал турар.

Бүгү колхозчуларын кичеңгейин мад кыштагындагынычче угландырган. Мал чемнеринин курлаавы бар-лаа болза, ону казынчарыг-давышпаан, 4 тракторларын, дыка хей аъттарын дайылаар ажалла, 11 автомашиналарын мал чеп сөөртүрүнче кирген. Хар улау, кич берге болза-лаа, организаастыг кемчелерни чотуур өйүндө алгандан мал меңди, хур кыштагал турар. Март 23-ке чедир төрттүнгөн 54 бызаалар шушту меңди, 1945 алай, хурагадан чүгө 47 баш хораан.

Партиязы ууртулга кайда эки тургустунган болду, мына байдал. Ажил-агыйнын көргүзүлгери бедик болуп практикага бүдүредип турар чикже бо-тур. Мычалы-лаа партиязы чылдың аге организаастары ажил-херекти илчээр тургусаан Тес-Хем районда чүгө «Чодура» колхозтан белин 1,5 муң ажал баш мал хораан. Он кол чылдагыныч кышка белеткелдин багай болганда. Колхозта парторганизаация (секретары эш Самдан) бо талазы-биле чотуур өйүндө боттуп кемчелерин алаан.

Шак мынды байдал Би-Хем районун «Тилелге» болгаш «Искра» Барың-Хемиктин «Кызыл таракын» болгаш «Босомол 30 чылды» Улау-Хемик «Чодура» колхозтарында база илереп турар. Колхозтарын болгаш совхозтарын ууртуучулар, парторганизаация секретарлары ам кол кичеңгейин, бүгү күштү малды меңди чыла ажыра-рычче угландырар ужураут.

Бөдөө ажил-агыйга чедипшкенин колхозтарга, совхозтарга, оор бригада, фермаларына шийтинерлеттнер. Моң ужурудан мына партиязы аге организаастарынын чонун күш-ажылын, чогадыкчы эдилейин углап бажынарнын организаакчы ролу бедик, харымсалга-зы улау болур ужураут. Рязанчи-

Француз шахтёрларга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чагаазы

Эртин өнүктөр болгаш өштер, силерниң дилөөнени сеткилениң ханымыдан күүсетпешпаан, Францияның ажалдыг оолдарына — француз шахтёрларга изиг байырын өстөрүн чедирим.

Бүгү совет кижилерден эң-не эң-найыралчы күзөлдерин силерниң бирюварын дамчытыр чедирери менээ өөрүшкүлүг-дүр. Шахтертин белен эвес ажалы менээ эки билиндир. Мээң атам шахтер чорам, мен бөдүм база-ла шахтага слесарьлар ажаллап чорам кичи мен. Мен анык шакма Эниль Золянын «Жерина» деп кайла-чыгыт немүс номчанымын утпас мен, ылаңгы мында бистерни дугайымысты, дон шахтерларын дугайында бизең ышкаш кылдыр менээ сагындир, мээң ап көргө ол шагла орус болгаш француз шахтерларын ажалыралында мына-ла хей дөмөй чүдүлөр турган-дыр.

Он бээр совет шахтерларын амдыралында болгаш ажалында-даа дыка хей чүдүлөр өскерлен. Бистин чүрүгүста олар хүндүлүг кижилер апарган, оларның ажалдааны дөш хей-биле төлөп берип турар, чер иштинге ажал хүвүн 6 шака чедир кылдырган, шахталарда эң-не улау күш үнер ажалдыгы механизаастарын ботандырган. Шылгарангай күш-ажылы дөш бисте хей-хей муң хөмүр-лашчы-лашчылар Совет Эвилелиниң өрденери болгаш медальлары-биле шандаткан, ажалын ангынын ол страданын дөш эвес тыладекчилери ууртуучу ажалдаар депштинген, оларның эң-не төлөтпн болгаш хүндүткелдигери эрге-чагырганын төп болгаш чер-чер организаастарын депутаттарына сонгуттурп турарлар.

Шахтерин улау-чагай ажалы бедик-биле үндөөнени төлөтпг. Кижилерге чыгыгы болгаш чырыкты бээр дөш чер иштинде ажаллап турар шахтерларга кичи бүрүз өөрүп четтнер ужураут. Урагларга кижилерин аар-берге ажалдарын күчүлү болгаш кичи ажалдан эрлес машиналарын ажалы-биле солуур дөш бистер бүгү чүдүлери кылып турар бис.

Бисте ништи артем талазы-биле эки белеткелди алган дыка хей ажаллар шахталарда ажаллап кирип турарлар. Ол ажалтар боттарынын адаларынын төлөтпг салгазы болурунче чүтүп турар. Бистер хөмүр дашты кызышкынын соксаа чокка көвүдөдү, чаа-чаа шахталарын тургузуп, хөмүр-лаштын чак-чаа бассейнерин тургузуп турар бис. Эртен чылын ССРЭ-ге 506 миллион тонна хөмүр дашты каскан, а 1965 чылда ону 600 миллион тоннаны казар.

Бистин ништи дайынымыстың үлгөткени дайынның чедирген балдыгары шагда-ла экирттинген, анаа уур Франциянын болгаш дайынның халдаашкынында онза каражаан Совет Донбасстың шахтерларын маалырымы-биле демисекиенер. Совет кижилер боттарынын төрөөн Донбасстын катат тургузуп алганнар. Француз шахтерлар немец-фашист эжелелдер Франциянын хосталганынын сонда боттарынын кызымаккай күш-ажылы-биле хөмүр даш казылаанын болгаш күш-ажылын бүгү-рүкчүлүгүнү өзүлден чедип ап, оң-биле боттарынын чуртунун экономиктин катат тургузушкунуна чүгө салышкынын кылганын билдир бис.

Ам улустар тайбын болгаш тайбын кожа-хөлбө догунаашкынын хандыры дөш демисекип турар. Бо демиселе Донбасстың болгаш Пале-Каленин, Рурун болгаш Уальстия дагылары калы киржип турарлар. Олар калж-кезээле тайбынын эрге-ажылына, боттарының уура-ларынын чагай-чоруунга, кижилерин аас-кежинге ажалдаар болуурлар.

Францияның бүгү-ле шахтерларына кадыкшылы, аас-кежин болгаш хууда чагай чорукту күзөдүм. Н. ХРУЩЕВ.

„Франция Н. С. Хрущевка байыр чедирип тур“

«Франция Н. С. Хрущевка байыр чедирип тур» деп тускай үндүргөн радиофоникамы март 26-да үндүрүп эгелөөн. Ук кино болза ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевту март 23-түн даң бажыда Зукуво аэродромуна Парижче (дөңжинден эгелөөр. Он сонда бедик хүндүткелди ажалчы байырладды-биле уткуп-хүлээп алырыла белеткенип турган Францияның байырсыланы күтүр.

Он даразындагы кадрларга — Совет чазактын баштынын уткаанын белээ болган Орли аэродром өстөрү. Франциянын Президентини Шарль де Голль биле Н. С. Хрущевтуң аразыга чугаалар солчууш-кунун, хүндүлүг аалчыга изиг байыр чедирип турган муң-муң парижчилер болган хоорайнын күлүм-чулары-биле оларның ажал машина-лыг чорутканын база тырттырган.

Франциянын Президентизинге Н. С. Хрущевтуң чоранын, билиндимес солдаттын хөрүнгө болгаш гитлержи эжелелдин үезинде уурла-чышкынын маалдарларын боолап «үрүп турган Мон-Валерин» фортунуң чанынга чектер салышыкын көрүкчүлөр көрлөр.

Тайбың талаакчыларынның француз шимчөөшкенин ажалдакчыларынның төлөлери-биле база «Франция — ССРЭ» ассоциациянын төлөлөкчилери-биле Н. С. Хрущевтуң чугаалашкынын база кширген. (СЭТА).

„Гранд-опера“ театрга чорааны

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай нөор.). Совет чазактын баштын француз найырсылыга бөдүнуң турганынын үшкү хүнүнде—мартын 25-тиң кезеңинде сурагалыг театр «Гранд-операга» чоран. Ол кезең оң сценанынга шылгарангай француз композитор Жерк Бизениң «Кармен» деп операны үнү турган.

Н. С. Хрущев болгаш оң өг-булезиниң кезигүннери-биле кады тегелерин хүндүлүг олурунда Францияны президентизи де Голль кадымын биле кады олурганнар.

Операның эгелеринин мурунда ийи күнүңгүн ажалдакчыларын хүндүлүг олтка кирип келдире, театрга олурганнар шуштуу туруп келгеш, оларга үрүлүчүлөдиг аджш чаксаакшыны-биле байыр чедиргенер. Совет Эвилелиниң күрүн Гимнинин болгаш Францияның Гимнинин хүндүлүг олурунда Францияның харылааларында дүшкүрүлүг чоруктуң чавырмышкынын таламынче эргилдери Бордоңуң хөгжүлгөсинде болгаш оң ажал-херекчи икейин калбартырынга эки саздарын чедирери чыгыны чок.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының уламчылааны болза: Францияны кезирин болгаш силерниң кайгамчыктыг чуртунар-биле таньжар чорук бистерге кончуг-ла солун. Бистер чер болганда өөрүшкүлүг хүлээп алышыкына лаваржип чор бис. Бо чорук болза иштиң чурттарымыстың улустарының аразында харылааларына характирлг найыралдыг чакмадаларына дүжүп турар. Бистер сөөгү дайынның үезинде немец фашистин эжелелчилерге уур кады демисекип-биле тилелтени чедип алган бис. Совет Эвилелиниң болгаш Францияның улустары Европага болгаш бүгү делегейге тайбын камгалаарына сонугралдыг.

Бистер Бордога үр болбаан-даа белзувусса, оң чонунуң чылымы-биле хүндүткөп хүлээп алганын үр-утпас бис деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Дайын үезинде Уурлаанышкын шимчөөшкенин хүрөөлениң бөдүнуң Төрөөн чуртуң адалы дөш демисекип турган болгаш бо үеде Францияның национал хуралынын даргазынын албан-хүлгөлөгинде олурар дөргү Шабан-Дельмастын.

Бордо хоорайнын даргазы, национал хуралдын даргазы Шабан-Дельмас, суперпрофет Делон болгаш ур черин эрге-чагырганын төлөлөкчилери Н. С. Хрущеву болгаш ону үдөөн кижилерин Бордо хоорайнын аэродромуна кээп уткуп алганнар.

Укуражымшкын үезинде хүндүлүг танымалды чыскаат.

БОРДО. (СЭТА). Совет чазактын баштын Ла-Бенж хоорайнын чуртталга тудушкуну-биле танымшкан. Спорт ордуну көрүп турган үезинде ол бажынын баарына хоорайнын хей санын чуртакчыларын чыгып келгеш, хүндүлүг совет аалчыга байыр чедиргенер. Оң сонда, Н. С. Хрущев болгаш ону үдөөн кижилер хоорайнын төвүндө улау театрдык бажынычче чорупаннар. Анаа ук черин эрге-чагырганын болгаш культура ажалдакчыларының төлөлөкчилери-биле учурашкан.

Он элөөн болганда Совет чазактын баштын хоорай чагырганынын албан черинге барган болгаш муниципалдыг чөвүлелдин даргазы Жак Шабан-Дельмас анаа адал кылдыр шайлаага тургускан. Ж. Шабан-Дельмас шайлаага чугаазына Францияда Н. С. Хрущевтуң чоруп турарынын улау укур-дузанын демделгеш, тайбын үеде Франция биле ССРЭ-ниң аразына саздыг болгаш культура харылааларынын хөгжүлгөсинге оң идилинг болурунга идеяни илереткен.

Бордо хоорай болза чүгө бөдүнуң амданын аргалары-биле алдарыг эвес. Силерниң хоорайнын Европада эң-не хоочун культура болгаш университет төвү кылдыр калбаа-биле сурагжаан деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Улустар аразынын байдалынын өскерип экижиң чоруп улау-улау порттардан онза тода келгип келдиредемделгеш, Н. С. Хрущев мында:

Н. С. Хрущев Бордо хоорайже чорупкан

дөөн: улустар аразынын харылааларында дүшкүрүлүг чоруктуң чавырмышкынын таламынче эргилдери Бордоңуң хөгжүлгөсинде болгаш оң ажал-херекчи икейин калбартырынга эки саздарын чедирери чыгыны чок.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының уламчылааны болза: Францияны кезирин болгаш силерниң кайгамчыктыг чуртунар-биле таньжар чорук бистерге кончуг-ла солун. Бистер чер болганда өөрүшкүлүг хүлээп алышыкына лаваржип чор бис. Бо чорук болза иштиң чурттарымыстың улустарының аразында харылааларына характирлг найыралдыг чакмадаларына дүжүп турар. Бистер сөөгү дайынның үезинде немец фашистин эжелелчилерге уур кады демисекип-биле тилелтени чедип алган бис. Совет Эвилелиниң болгаш Францияның улустары Европага болгаш бүгү делегейге тайбын камгалаарына сонугралдыг.

Бистер Бордога үр болбаан-даа белзувусса, оң чонунуң чылымы-биле хүндүткөп хүлээп алганын үр-утпас бис деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Дайын үезинде Уурлаанышкын шимчөөшкенин хүрөөлениң бөдүнуң Төрөөн чуртуң адалы дөш демисекип турган болгаш бо үеде Францияның национал хуралынын даргазынын албан-хүлгөлөгинде олурар дөргү Шабан-Дельмастын.

Бордо хоорай болза чүгө бөдүнуң амданын аргалары-биле алдарыг эвес. Силерниң хоорайнын Европада эң-не хоочун культура болгаш университет төвү кылдыр калбаа-биле сурагжаан деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Улустар аразынын байдалынын өскерип экижиң чоруп улау-улау порттардан онза тода келгип келдиредемделгеш, Н. С. Хрущев мында:

дөш: улустар аразынын харылааларында дүшкүрүлүг чоруктуң чавырмышкынын таламынче эргилдери Бордоңуң хөгжүлгөсинде болгаш оң ажал-херекчи икейин калбартырынга эки саздарын чедирери чыгыны чок.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының уламчылааны болза: Францияны кезирин болгаш силерниң кайгамчыктыг чуртунар-биле таньжар чорук бистерге кончуг-ла солун. Бистер чер болганда өөрүшкүлүг хүлээп алышыкына лаваржип чор бис. Бо чорук болза иштиң чурттарымыстың улустарының аразында харылааларына характирлг найыралдыг чакмадаларына дүжүп турар. Бистер сөөгү дайынның үезинде немец фашистин эжелелчилерге уур кады демисекип-биле тилелтени чедип алган бис. Совет Эвилелиниң болгаш Францияның улустары Европага болгаш бүгү делегейге тайбын камгалаарына сонугралдыг.

Бистер Бордога үр болбаан-даа белзувусса, оң чонунуң чылымы-биле хүндүткөп хүлээп алганын үр-утпас бис деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Дайын үезинде Уурлаанышкын шимчөөшкенин хүрөөлениң бөдүнуң Төрөөн чуртуң адалы дөш демисекип турган болгаш бо үеде Францияның национал хуралынын даргазынын албан-хүлгөлөгинде олурар дөргү Шабан-Дельмастын.

Бордо хоорай болза чүгө бөдүнуң амданын аргалары-биле алдарыг эвес. Силерниң хоорайнын Европада эң-не хоочун культура болгаш университет төвү кылдыр калбаа-биле сурагжаан деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Улустар аразынын байдалынын өскерип экижиң чоруп улау-улау порттардан онза тода келгип келдиредемделгеш, Н. С. Хрущев мында:

В. И. ЛЕНИННИН ТӨРҮТТҮНГЕН ХҮНҮНДЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА

СЭКП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКУҮСКОМДА

1960—1961 өөредилге чылынга школаларны, интернаттарны болгаш башкылар бажыңарын эки белеткээри дээш социалистиг чарыштың дугайында

В. И. Ленин биле А. В. Луначарский «Хосталган күш-ажыл» деп тураксаалы тургузар черге бар чорлар. 1920 чылдың май 1.

Баштыңыга тураксааткан кежээ

Каз-Хем районун «Тере-Хал» йында ишти ыр спена артында колхозунун төвү Күнгүртүгү суурда...

В. И. Ленинни Октябрьни социалистиг Улут революциязынын тилектеги дээш, Совет эрге-чатырга, чонун келир үедеги чагай амдыралы дээш чанын-сынын чок демисекин чоранын илеткечи чугаала...

Оң соонда өлгөн каш колхозчулар чүве чугаалааш, улут баштыңынын төртүтүгү-ле 90 чыл болган хүнү күш-ажылчы белектер-биле уткууру дээш хүдээгелерин канчаар күссө-дүп турары чугаалааштар.

Ильичиниң лампалары Күнгүртүгү сууру чырыдыпкан. Культура бажымының делеген залынга колхозчулар болгаш албан-аалкчылар, көдө интелегенция додур олурупкан. В. И. Ленинниң ажил-чорудулазынга болгаш амдыралынга тураксааткан тематиктиг кежээни азыкташ.

Бөлхөтө партия эге организациязының секретары эш Нооэун «Ленин болгаш бөгүгү амдырал» деп темага илеткеч кылыр-биле школа директору эш Доржунайга өс берген. Илеткечи индирге чөтөкөл чорда улут баштыңы Ленин дугайында...

Кежээниң сөөгүнде Культура бажымының уран чүдө бөлүмүнүн киржиңилерин солун концерт көргүсөт. Окутуу оюнар болгаш таңчы хөгүдө чедир ургүтүлгөндөр.

Оң соонда өлгөн каш колхозчулар чүве чугаалааш, улут баштыңынын төртүтүгү-ле 90 чыл болган хүнү күш-ажылчы белектер-биле уткууру дээш хүдээгелерин канчаар күссө-дүп турары чугаалааштар.

Россияның чүткө мадерелдиг, революсу ажилчын агымы чүртүп көдүрүп, үргөдөшкүндө адмыр шыдаар—деп ол, бодунуң чугаалың дөөсөк.

Петр ЗАСЛАВСКИЙ, СЭКП кежизүгүнө 1905 чылда кирген.

Красноярск. В. И. Ленинниң Сибиряк шөлүгө чөпчөткө чораныңың дугайың көргүсөт. Дык хөй чүрүктары чүрүкчү В. И. Михайлов элгөн каш чылдарың дүргүзүндө чүрүп келген. Ол, Шүшөнкөгө, Минусинскиге чораш, дык хөй материалдарың чыгып кылган. В. И. Ленинниң төртүтүнгөн хүнүнден бээр 90 чыл болурунга уткушту В. И. Михайлов дөрт чүрүктарың: «Анаш-кыды», «Хала», «Иракки Сибирь черинде» болгаш «Штерже» деп ажилдарың дооскал. Оң соонда үш ажилдарың «Совет Россия» деп делегеге шилип алган.

Чурукто: чүрүкчү В. И. Михайлов. Фото Ю. Барининни. СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП обкомунун бюрозу болгаш облкуүсөкөм 1960—1961 өөредилге чылынга школаларны, интернаттарны болгаш башкылар бажымын эки белеткээри дээш социалистиг чарышты чаралап болгаш чаа өөредилге чылынга школаларны белеткээр талазы-биле социалистиг чарыштың негедделерин бадымал. Социалистиг чарышты удуруттуру-биле эш Б. Ш. Долчанмаа даргалаан 11 кижи составтыг область комиссиязын СЭКП обкомун болгаш облкуүсөкөм чакырган.

Чаа өөредилге чылынга белеткээри калыбын, социалистиг чарышты тодургай удуруттуру хандыра-рып, чаа өөредилге чылынга школаларны белеткээр та-

лазы-биле кемчелерни ажилдап кылырын СЭКП райкомнарга, райкуүсөкөмнарга СЭКП обкомун болгаш облкуүсөкөм хүлээткен.

1960—1961 чаа өөредилге чылынга школаларны эки белеткээри дээш чарышка школаларны шөфке алган бугурагачтарын, организацияларын болгаш албан черлериниң, колхозтарын, совхозтарын, АСТ-териниң киржилгезинин талазы-биле тодургай кемчелерни ийи неделя иштинде ажилдап кылырын СЭКП хооркөмүнга, хооркуүсөкөмга, СЭКП райкомнарга болгаш райкуүсөкөмнарга хүлээткен.

1960—1961 чаа өөредилге чылында уруглар албан черлерин болгаш школаларны эки белеткээри дээш социалистиг чарыштың негедделери

Автономнуг республикаларга, областтарга, Москва биле Ленинград хоорайларга база районнарда социалистиг чарышты чорудар дугайында РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлениниң 1959 чылдың декабрь 29-тагы № 2029 доктаалыга дууштур 1960—1961 чаа өөредилге чылынга школаларны болгаш өскө-даа уруглар албан черлерин эки белеткээри дээш социалистиг чарышка дараазында кол көргүзүлгөни доктадыр.

1. Школа назымды бүгү уругларын бүгү-инитиниң амыалда сес чык өөредилгезинге хаара тулар дугайында Хоойлуга хамаарыштыр:

- а) бүгү-инити өөредилгезин дугайында Хоойлуга болгаш кежээки (өзгөчөгүн) школаларнын база бурдуруле өөредилгени ортумак школаларны, школа-интернаттарны, уруглар садтарынын ажилыңтарын, чирлериниң санын болгаш оларын чөгүзүлгөни талазы-биле улус ажилчыл планни күссөдүр; б) күрүсениң капитал салымы-кымын болгаш кер-чер бюджетининиң хуссаи-биле туттуулу турар школаларны, школа-интернаттарны инити-чурттага бажымын, уруглар садтарынын, уруглар «Бажымын» болгаш улус өөредилгезини өскө-даа албан черлеринин туттулурын 1960 чылдың сентябрь 1-ге чедир доозарынын болгаш ажилчыл киринериниң планни додур болгаш ажык күссөдүр; в) уруглар албан черлериниң кампан алыр база тудуу-септелге ажилдарынын бот-үнезин чөгүдүр; г) бирги ээлгедө колхозтарын күжү болгаш хөрөңгиз-биле инитивачы тудууну калыбары, ол тудууну школа бажымын, школа-интернаттарын, инити-чурттага бажымын, уруглар садтарынын тудууларын чөгүсө аай төлөвделер эсугаар ботандарынын чегил алыр; класс өөрзөлөрүн, өөредилге кабинеттерин, мастерскаяларын, куш-культура залдарын немей тулар; х) уучу ажилдарынын үезинде колхозтарны уруглар шалдарын организаастаар; д) бүгү школаларга бүгү-инити өөредилгениң фондууну тургузар, оларда белеткериң болгаш өөреникчилериниң саны; уруглар хүнээр школаларын болгаш белеткериң организаастаар; е) инити билигиниң бүгү школаларына, интернаттарга болгаш школа-интернаттарга эртеңги азыг чөм-

нерин болгаш буфеттерин организаастаар; ж) школалар, школа-интернаттар, уругларын өскө-даа албан черлерин, башкыларны чурттага бажымын, уруглар садтарынын, уруглар кабинеттерин, мастерскаяларын, өөредилге-дуржулга участкаларын, спорт болгаш география шалдарын организаастаар; з) школалар, школа-интернаттар, уругларын өскө-даа албан черлерин, бажымын, уруглар кабинеттерин, мастерскаяларын, өөредилге-дуржулга участкаларын, спорт болгаш география шалдарын организаастаар; и) өөреникчилер-биле чөгүсө калышыга ажилдарынын планни күссөдүр.

2. Башкыларын чурттага бажымын тудуу дербесин метр-биле:

- а) хамаарышкан черлерини хөрөңгизиниң күссө-биле (туттуган болгаш туттуулу турар); б) чаа тудуу турар көдөш школаларны бажымын, уруглар садтарынын (туттуган болгаш туттуулу турар); в) колхозтарын болгаш өскө-даа организацияларын инитивачы тудууну аргазы-биле (туттуган болгаш туттуулу турар); г) бажымын уезу хуусаалыг чөгүлгөни күссө-биле (туттуган болгаш туттуулу турар); д) өөреникчилерни күжү болгаш организационна-биле чөгүлгөни организаастаар; е) инити билигиниң бүгү школаларына, интернаттарга болгаш школа-интернаттарга эртеңги азыг чөм-

КАДАРЧЫЛАРЫНЫҢ ЧАРЫЖЫ

Чөөн-Хемчиң районун «Хорум-Даг» колхозунун Терек-Бажы сут-бараан фермазынын кадарчыны Монгуш Сарыг-оол 1959 чылда төрүтүр 100 инек бүрүзүндө 95 бызаа алыр дээш хүлээлгени күссөдүр, ханын төртүтүнгөн бызаа бүрүтүн чүс хуу камгалап алган.

1960 чылда эш Сарыг-оол 100 инек бүрүзүндө 100 бызааны камгалап алыр мен деп бедиткен хүлээлгени алган. Ам оң кодонда төрөэн 30 ажы инектиң бызаалары менди алдыган. Сарыг-оол социалистиг чарышка колхозтун Дөң-Терек фермазынын кадарчыны эш Кеңденин кийтирган. Экинчи кийгиринын хүлөөн алыр. Кеңдениң бызаа-ла кызымаккай ажилдап турар. Оң фермазында төрөөн 10 ажы инектиң бызаалары бызаа менди дөргүтүп турар.

К. ДЕЛЕГ-ООЛ.

ХОЙЖУЛАР

лагалдымыкынын шымаага инэг олтуруп кээри билек-ле 6 айның ортунда инэй эгелээр. Күзүн хойну таралары ажаал алган агыстарга олардырадык дык семиртп. Эрте төртүтүнгөн хураганарын незинде 6 ай болгаш чарып эгелээр. Чижээ, бир айда төртүтүнгөн хураганарын 6 айның эгезинде чарып болзэ эки. Инчан чарыштарга оң-сиген калпаанда боттары шуулап оыттай бээр. Инчангаш олар кышты эки чыл ахар.

дан АТКЫМЕ

Хөй жакаалп турар үе көшкө хат хадын келген мындыг чүве. Элеэн орайтай бергенде хат улам дынып келди. Чамдыкта кезек-кезек дынып келген, өгүн силти бөөр. Дүндүктө болгаш эжитте тылдыктардан соок хат шыладыр үе бергилээр. Пар тыт одан инг демир чече-да хөмөйлөп хып турда кичиниги артында соок хаары келир. Кышкы тонуг кижини шырыгып олдуруп.

Тарып бөоладыр чорук ажыктыг эки бөрү чүве-дир; оодашкын чыгыс угда кончуг шын боор. Ажаал кадарып турган хойжулар хойларын кажан оодларын билип алыр-ырга база улут дуалдып. Хураганары семис, шымак болур. Эң ылаңгыя ийистээр чорук көүдээр.

Хат кедереп кээр орта улут хойжу болгаш оң дуалакчылары кажаала хөнгөч дашыгыг чөртүгүлээр. Дежурный сакманчик кажаалар иштинде лампаларын чыраткылаңдыр кысып алган, догдады берген хойларын тула хайгааран тур. Хойжулар доосаарлардан кылган инг демирлерин одапташтар. Кажааны чылдыр одавага болза соок хат чаш хураганарга кыжанын турар.

Оодлаан хойларын ажаала-кемгерилгезин, кажаа-хоразынның инити эки чылыг тургузар. Кыжын төртүтүгүнү мунузу чарында бир ай бурунгаар рацион эсугаар немедде чөмөвөр берип эгелээр болза эки. Боос хойларын эрген синер-биле кемгерген, оң соонда суттарган, сула чыттырар. Хой төртүр өрттөп алыр-га хүндө 3 шаг үезинде силсө-биле кемгерер. Эрген дон силсө-биле кемгерер чорук айныдыр. Ара салымынны база оң болу бөөр. Инчангаш дүш сөөгүнде силсө-биле кемгерер эргежөк чүтүлэ.

Хат даң адар чыгаанда барып намдады. Хойжулар база-ла хат намдагыже дөргү уйгу чок тура кондулар. Хөй ажилын сайырадыр дөш чеди чылды кыжандыр ыччалдыр чурттай, ажаалдап турарлар.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

АЖЫЛЧЫН АҢГЫГА ШЫНЧЫ

Мынаарда организатор кидизин мөөн удурутту турганым, партиянын Москва комитетинге 1920 чылдың күзүгүнде Владимир Ильич чедип келген. МК-нын секретары эш Паничкин-биле чугаалаашкам, Бауман районун партия активизин хурадынга бөдөрүн ол иштинде: «Маягы ол үеде алаа «ажылчын оппозиция» күштүг турган.

— Мөөн чөдө бөөрүмүн дугайын кыма-даа дыңдаштын чүткө диледем—деп Владимир Ильич шындыг сагындырды.

Актив хурадыны кады чөрүтүвүс. Машынага орук дургаар чөрүп турган. Москваның заводтарында, фабрикаларында чаа чүдүлөр чүд, ажылчын районнарда чүтү чугаалааш турары деп Ленин айтырып эгелөөн.

«Трехгорск» фабриканын ажилчынарын чурттагалында берге байдалы Владимир Ильичке чугааладым. Биеги-ле эрги барактарда ажилчынар чурттамышан. Барактарда чүс-чүс өккөчүлөр санымдак-кып, бажын ханаларында үш калык кылдыр чыгыш кады каан калык манжалар кырынга олар уулу турганар. Ам-на кичиниги эзу-биле чурттап эгелээр төлөөдө, оларга өскө чурттага бажымын бөдөрүн ажилчынар шудургу неген турган.

Хүреян бодаларга, Владимир Ильич мөөн чүтүмдө кылды дайынып, инек-сагымы дөсүмөйя турган шыкыл болду. Менөө айтырлар сабышкан, орта дораан-на саат чокка чорудар кемчелериниң планни айтыр:

— Бажымын... байларын кварталдары даңдык админган бе?

— Азын деп харыладым.

— Олар шын хуулаштыгың бе каңдыл дөрүн ам дөң-дөраан хынап көөр черек. Районунуң иштинде бүгү бажымын боттары хынап көөрүң «Трехгорск» ажилчынарына дагымар. Ону олар өскөлөрдө эки кылырар.

— Пресияга бодаларга, хоорайнын төвүнде хөй бажымын бар, Трехгорскан ол ырк-даа болза, оорган тывар черек—деп Ленин немеди. А трамвайнын ажилдап турары ам-даа багай... Мынады-даа чурттага бажымын—ол өң-не чүтүлэ.

Владимир Ильич чыттавайы олурганын сөөгүндө, менче чите көрүпү келеш айтырды:

— А барактарда коммунистер чурттап турар бе азы олар кварталдары бе?

— «Трехгорск» барактарында коммунистер база чурттап турар—деп харыладым.

— А райсоветтин болгаш Моссоветтин чурттага кидистериниң эргелекчилерин кайда чурттап тураларың—деп Владимир Ильич удамчылап айтырды.

Көдээ библиотека—Ленин хүнүнгө

В. И. Ленинни төртүтүнгөнүнден бээр 90 чыл оюнга уткушту Барыш-Хемчиң районун Эрги-Барышта көдээ библиотека (эргелекчи О. Очур-оол) организация ажилдарын чорудуу турар. Библиотеканы чоңчүлуга залында Ленинниң чоңаактары тускай деген. Мында улут баштыңынын ажилчыларынга холбошкан фото-монтажтар база бар. Чижээ «В. И. Ленинниң школалы болгаш чаш чорон чылдары», «Ульяновтарын өг-бүлөзүн», «Ленин 1917 чылда» деп темага чараш чуруктарын монтажтарын кылгаш аскылаан. Колхозтун ажил-ишчилеринге «В. И. Ленинниң төртүтүнгөнүнден бээр 90 чыл ою» деп темага лекция, беседаны 3 көзөк черге чоруткан. Школаның Александр Матроsov аттыг дружиназы апрель 22-де В. И. Ленинни төртүтүнгөнүнден бээр 90 чыл оюнга тураксааткан одагы Барыш кемчиң уунага ажилдарына белеткериң туралар. Олар алаа Ленинни тураксааткан «Ленин дингелерден — динге» деп темалыг литература-хөгжүмүг монтажты пионерлериниң улут вокалтайы И. Додудукту удуруттуу-газы-биле белеткен турар.

И. МЕЛИН-СЕНГИ.

Шефтээшкіннер

Бай-Тайга районун Төздү ортумақ шкolasынын үстүкү кластарынын өрөнүкчилери «Найбарал» колхозунун Ээр-Хавакта сүт-баран фермасына шефтээшкінни организастан.

Өрөнүкчилер ферманын ишек кажааларынын иштин аштааш, 30 тонна өдөкти ферма чогуунда кукуруза тарымыр шөлдө сөөрткөнөр. Бир чамдык өрөнүкчилер хойжу Мадыр-өздүң азын-га баргаш, 500 хой кирер кажаанын көрөжөнн хоорганнар.

С. САДИ.

Тес-Хем районунуң Самагалдай суурунун албан, организастан чөлдөрдөн 80 ажыг кижн «Чодураа» колхозунуң 9 кезек Чөлдө хойжуларынга ийн хунунуң шефт азынын кылган.

Шефтчилер малчыларга баргаш, оларга өдөр ийн болгаш ситенин сөөртүп берип, хой өлттар чөрдө

нин харын эшкенер. Эш Ламага баштаган районун 27 ажилдакчылары хойжу Ашак-өздүң ажалгазында хойларынга 3 хун иштинде өлттар чөрдөн эшкенер.

О. МАНДАРЫЙ.

Каа-Хем районунуң Сарыг-Сеп ортумақ шкolasынын 7—10 кластарынын өрөнүкчилери болгаш район төвүнүң комсомолчулары 60 ажыг кижн «Октябрь 14 чылы» колхозка шефтен чөрдөлөр. Шефтчилер 3 автомашина, 1 трактор-биле бир хун ажилдаш, 50 тонна ирэнди өдөкти колхозтуң кукуруза шөлдөчө сөөрткөн.

«Ленинчи орук» колхозтуң комсомолчу-аныктары болгаш район төвүнүң райшолунуң коллективн колхозуну кукуруза тарымыр шөлдөрүнчө 40 тонна өдөкти сөөрткөн.

С. ТАМБА.

Солун лекция

Чокта чаа Бай-Тайга районунуң «Тиледег» колхозунуң клубунга бир-ле кезек колхозчулар болгаш суурунун өске-даа чурттакчылары келип келген. Аңа колхозта парт-организастан секретары эш Амгыбай «Шажын болгаш оюн хоразы» деп лекцияны номчашан. Чөдүрү чөрдөчө хандыгып турар ийн-чангыс кижилерин лектор айтып, шажын чөдүргөңи хоразын тодаргай фактылар-биле көргөскөн. Чижээ, Довгал 4 уругтарын шкolasка чөрдүтпаш болгаш ам олар бижикти бөзүн мырнын билбес. болуп турарлар. Ол ышкаш ажи-гөдүн шкolasка өрөт-лес, чөндан хоорук чурттап чөрдүр кижилер ам-даа бар болуп турарын

ол чугаалаан. Чижээ, колхозчу, коммунист Даржаа колхоз бөдүрүлөгүнө киришпейн турар болгаш Шын деп чөрдө чурттап, бөдүнүң хуу ажилын кылгын турар. Ол бөдүнүң 14 харыг Дочмас-оол деп огулу шкolasка өрөтпейн барган.

Коп-Сөккө кезде Советте хуу ажилды Салчак Чымба хөңи дөрдүнүн чамдык кижилерин «эмпен», олардан ашка, анай, хураганнарны ам аждахан тилчө чөрдүн аңа санал бергенер шөддүн илердин турганнар.

Лекциянын соонда «Шажынның мегези» деп кинону чымталганнар көргөскөн.

С. КАВАА.

Шажынның хоразының дугайында

Чокта чаа Тес-Хем районунуң Шуурмак суурунун чөдүргөңи болгаш чөдүргө чөк чурттакчыларынын көрөжөн эрттирген. Аңа лектор эш Амгыбай «Шажынның хоразы» деп лекцияны номчашан.

ралындан алдынган фактылар-биле сойгалап илередип турганнар. Самагалдай ортумақ шкolasынын химия башкысы эш Селина химия, физиканын дуржугаларын база көргөскөн.

Көзөңүн кижикчилери шажынның хуурмак, мегезин лекциядан болгаш дуржугалдан бөдүрн көргөнөр.

С. КАНГЫ.

Чурукта: эмчи И. В. Наранкай.

КЕЗЕР ЭМЧИ

«Берге кезишкн болур эвеспе» деп эмчи Ирина Владимировна ажит-чажыт коюк сагындырган. Хөй чылда ажилдап келген, дуржулгалыг эмчи ийн билген: кезишкн чыг болур, ону кылбасын аргазы база чок, анык кижиниң амы-тыны чөдө он хамаржыр.

Кестирер кижиниң сагыш-сеткилин көдүрер дөрдүн Ирина Владимировна база эки билн турган. Ич-чалза-даа кезишкнниң бергезин чажырбаан.

Владимир Мурыгин кезер өрөкчө кире хонуп келген, кезек када аңгалды берген турган: эмчилер арывнарын дүй дугалап алган, чөдө карактары кылданган, кижн тамыыр аржажк. Кырында улуг, чырык сыйылган азыл каан, ак хоорганнар биле шыл каан орун. Мурыгин өлчө көрө каалтарга, эткежи чаагаар-ла чымрттылаш диген соонда соок дымраштар оорганзын куду чүгүрүшкөн, эжектериңден салчыл үе бергенер.

— Чүд, Волода, чөдө даш көжөдө деп туруп бердиң. Кир, кир—дөңн тамырың үн дыңыалган.

— Сүрээлден тур сен бе?—деп, Ирина Владимировна айтырган.

— Чок — деп, Мурыгин мөгүдөзүн чажырып харылаан.

— Эр ишчиниң окусна бээр сен ийин, кезе уругтардан дора апар-диген, Ирина Владимировна Мурыгинниң экин чыскагылаан. Мурыгин эмчинин карактарыңче көргөш, оңду хөдүмүрүн билнп турган.

— «Аарыг-аржык, аарыг-аржык» — деп, Ирина Владимировна он чугаалын каттаган. — Удавас жиприй бээр сен, сенга харын ослеп-баштап каш чорудар бис.

ТОЖУНУҢ АҢЧЫ КЫЗЫ

Чурукта: областың сурагылы аңчызы эш Мырланым Ленин ордени-биле шаңыткан эш Серенге байыр чедирип турары. Фото С. Маадыны.

Тожу районда «Совет Тыва» колхозтуң төвү Адыр-Кежиг суурга ол кезеж, мурундагымы ышкаш эвес, чөң дыка-ла чөк чымаган. Чөңүнүң омак-хөгүлүн чүү дөр! Клуб, столовая экитеринге болгаш өске-даа чөрдөлөр «Бо кезеж» клубка 7 шакта колхозчуларын митингизин болур» деп улу-улу үжүктөр-биле бижөн чаралардын хундүс-ле аскаган турган.

Ол чараларда чөдүм кандыг айтырымын чугаалажыры азы кандыг болуушкунга тураскадыр митинг болурун бижизин-даа болза, хөрдөчүң ужурун артедийн ажил-шчилерин баш бурунгаар билнп алган. Билдине берейин канчар! Делегей ниң хөрдөжөннөр хуну—Март 8-тин 50 чыл болган оюн таварыштыр чачактың дөңн шаңыла Ленин орденин-биле шаңыткан хөрдөжөн аңчы Серен Бараан ол дөңн орден ханываанын кезеж болур митингине тыпсыр дөңн деп чугаа суурга дыргын кылдыр венпейн берген.

Колхозтуң бо чылын чаа туткан ам-даа ишти штукатуралаттынмаан, иччалажой ишти, даштынның шөвөгүниң көңүч кылдыр дерип шимзон клубунга чөң адым шак чөт-пөңдө-ле долдур чыгып өгөлзөн. Аңа элзэн назыйлай берген-даа колхозчулар, анык чачымлар-даа хөй-биле келген. Чамдык бажмичарнын элери бичин уругтарын бөзүн адеттип алгылаан. Бөдүнүң колхозунуң кезигүнү, кады ажилдап, чурттап турары шагдан бөөр тамыры кижиге чачактың бөдик шаңыламын туттуп бөзүн кым-даа канчар сонуургавас бөр! Иччангаш колхозтуң клубунга үш чүс ажыг кижн чыгып келген.

Таштыг-ла 7 шак турда колхоз даргазы эш В. Тамдың-оол митингин ажиткаш, облкүсөккөңүң кезигүнү эш С. Красныйга өсө берген. СССР-ниң Дөңн Советиниң Президиумунуң өмүназындан облкүсөккөңүң даасканын бөзүрар Ленин орденин эш С. Бараанга тымысшылаан. Тожуунуң болгаш областың муракчы хөрдөжөн аңчымын моон сонгар улам хөй чөдөшкннерниң болурун күзөш, Серен Чурукпанованың хөрдөжөн Ленин орденин чажынаандыр каалаттарга клуб иштинге адыш чачакшынының димирээшкнн үзүктөл чөк үргүлчүлзөн.

Президиум столунуң чанында тургузуп каан индирге хөрдөңдө Ленин орденн алдыннаандыр чөй чөң ээзи Владимир Иванович Каракай-биле ийдириңни Тываже чоруткан.

Ийн эмчиниң ирак-узак орук Кызлага база доктавайн барган. Облдукту кады камгалат кылдың ол орукту Балтагыңче улапкан, Владимир Иванович туберкулез санаторийиниң директору апарган.

Ирина Владимировна биле Владимир Ивановичниң мурунуга берелер улаа-дараа таваржып турган. Санаторийге эмилдн, дыштаннп келгендериниң иштинге чурум сагынас, арагалар, таапкылар кижилер хаза эвес таваржыр болган. Олар эмчилерин айтымшыккын тоовас, илалды хөрдөңне агар кирип эмизер дээрге ынавас тургулааннар. Оң кездерезе мынча дигилээр кижилер бар: «Бистин чөрдө бир кижн өкчөн араараш шаг болган, барбаан-чөтпез эмчилер-даа чок. Чалдан-чалдан каш, ыт эди чиген сөзгөн-дир. Ыт эди-биле эмниен алыр мен. А бир чамдыктары кады үзү эки чөдө дидир», «тапкылап чөрдөн кижн таапкызын каалтарга багай дидир», «спирт эм болур чөдө дидир» сүтүсү дөш, дилешти чок. Шажынның болгаш ийн-чангыс хуурмак кижилерин сурталына алысканнарны совет медицинанын айыныг кирип алырныга, үр болгаш карак кылал чөдөк.

В.И. Каракайның удуртканы эмилге ажилдакчыларын коллектив санаторийге шыгыш хун чуруму тургузар болгаш эмилди турарларын ортузуга кижиниңдылге ажилың чорудар дөңн доктамап тургуп келгенер. Ирина Владимировна чөдө аарыг кижилерин эмизер-биле кызыгарлаттымайн, оларга бөсөдаларын үргүлчү кылды берип турган.

Нинтиң-биле адырга, эмилге эки түндөлдөргө болгашкан. Соолунда 6—7 чыл дургузунд ажилдап келген, бөңө эвас дургузгалым апарган эмчилдерге мындыг үзүл бидилгн келген: чөдө эгелер чөрдүр ийкеке чинк араараның стрептомицин, фтивазид, пекс дөңн чикетиг эмилер-биле чөдөшкнңүң эмнен болур, а хооураан аарыгдарын болгаш өк-

калган. Хөй өкүсү 13 уругларын артып каган адам ажи-гөдүн азырап, өстүрүп алыр дөш бүтү палымында ажилчөктейип келген. Хуу ажилды адым аңчы Чурукпановниң он шаа ийн малы саап икериңге болгаш аңап мунарынга чөдөшпес чөрдөн. 1950 чылды сөөлдүредир Серен Чурукпановна болгаш оң төрдөдери колхозка кирген, амыдырал-чурттага-даа шуут чачартып өгөлзөн.

Колхозка кирген хундүңдө эгелдөш Серен Чурукпановна нинтиң ажилында ийекпейнп кижри берген. Ол чыгы үеде ситен белеткелинге, чызын ногаа бригаданыга ажилдап, күс дүжүн кээрө өвүнү ээси-биле ийдириң «үк тымысшыга чыл бүрү кижрип келген. Иччангаш чымын-на 200 ажыг күш-хуну ол ажилдап ап турар. А колхозчу хөрдөжөннөрүн күш-хунуңун минимүм «Совет Тыва» колхозта—150 күш-хуну. Серен Чурукпановна ам өгөрдө шөлдүңө өдөк сөөртүп турар.

Эш С. Барааннын кызымаккы күш-ажылын бөдн-биле үнелеп көргөш, колхозчулар ажилчы чөңнар депутаттарынын областы Советиниң депутаттына, колхоз баштаар чөрдүн кезигүнүңе сонгааннар. Чөңүн бо бөдик иделгени ол эки күссөңи турар.

Оң күш-ажылыч көргүтүлгери чыл келген түдүм-на улам бөднп турар. Ады күчү улаштыр ол аңнаш, өске аңчылардан тулак чөк олчаныг болуп турган. Эрткен чымын дини хөвөр болган-даа болза, эш Серен Бараан 427 ийин болгаш өң-даа өске анарын колхозтуга дужаган.

Амыдыралды аас-кежин колхозчу амдыралдан алган Серен Чурукпанованын өт-бөлүзинин чурттап олурары-даа шымык. Оларда 3 баш ийек, бир аът, чырык, чылдыг, дөдөгө бажын, даарнын машина болгаш өң-даа өске өт-хөресөңдөр бар. Бажынның ишти арым-силнп болгаш өң даштын хөрдөңнө каан. Олар чылдың-на бажынның чымынга өгөрүлү тарып турар.

Чачактың бөдик орден ханывазын аңчы хөрдөңнө өкинчн алганын байыр чедирген, партия болгаш чачактың чөң дугайында салып турар чачагы сагыш салымшыккына өртү чөттүргенин илереткен өсөтөр чүлө индирден өске, клубта олурган кижилерин аразындан бөдн дилдн-лып турду.

1959 чылдын аңымыр сезонунда бөш норманы күссөткен дуржулгалыг аңчы эш Дажирган туруп келген, бүтү колхозчуларын улу өрүшчүлүн илередип:

— Бо хун бисте улу байыраалдым. Эш Серен Бараан-биле назм-харым үе, кады ойноп өскөн улуус бис. Аңа бөдик шаңыламы тымып турарын көргөш, кижиниң сеткил-сагымы хаймытып, өрүп кээр-дир. Серен Чурукпановна бисте шымык аңчы болгай. Бөдик хөдөжөге ап турган эр аңчылар бистерин дини талазы-биле ол 1959 чылда чымпыр ашты.

Серен Чурукпановна болгаш өң аңчы эш-өрүк улу Ленин бажынның тирүттүнгөн хундүңдө бөөр 90 чыл болур өңга күш-ажылыч белетик ууражымын, чөдө чылды 5 чылды күссөңдирин хөлдөргөнөр.

Серен Чурукпановна Бараанга Ленин орденн тымысканынга тураскалаткан кезеж колхозка бөзүлүп байыраал болган.

С. МААДЫ.

пези ээгинде чымына берген кижилерин аңа эмнен экиртир берге. Иччангаш кезип эмизээрин айтырып туруп келген.

Ирина Владимировна биле Владимир Иванович Каракайлар Ленинградтын туберкулез институтунда чөдө бергенер. Олар орта кезип эмизээрин аргазына өрөнүмшөөн, дуржулгалды эмчилерни хайгаралы биле элзэн кай кезишкннерни кылганар. Иччал ийдириң бөзүлгө кезер эмчилер болгаш эки келгенер.

Санаторийге кезип эмизээриниң бөдүн байдалын тургузуп алырныга үр үе хөрдөстөгөн. Аарыг кижилерин илал көр болгаш хөрдө иштин чөдөңдө тирттирары-биле чаа, бол-баазыраңгай ренген аппараттын тургузан Владимир Иванович дээрге резина сагыс-ла, хөңөңн шөжөк-мек-даа келдерин чөдөңнас кижн болгай, ажил-агыл дөңдө айт-даа тергелешек хөд-ла турар. Удаттанып да кезип эмизер өрзөди бөлен болган. Кезер эмч сөстөрүн база боттары ооредил алганыр.

Баштайгы кезишкннер 1957 чылдын чымындын эгелзөн. Оң бөөр дымка хөй кезишкннерин Ирина Владимировна биле Владимир Иванович кылганар. Чамдык чикестер бо: анык эр Александр Логиновтуң өкчөсин ийн талазын арааран турган. Ирина Владимировна баштай оң бир талазынга, оозу экярн бөзгө. өске талазынга кезишкннерин кылган соонда, «идегел чөк мен», деп болаттын турган эр экярэн. Александр Логинов ам Кызлакың №1 чык АТК-зында ажилдап турган. Артында сөсөсари Санаторийге кезип эмнелкенин соонда Бай-Тайгадан С. Маадыр, А. Селмазы, Фурден М. Саяа, Тождун Р. Чат болгаш оң-даа өске хөй-хөй кижилер экярин чана бергенер. Ирина Владимировна биле Владимир Ивановичниң кезип эмизээриниң түңкөлдөн чыгыс-даа багай таварылга болган.

Туберкулез аарыгдары-биле демиселди улам күштелдирер сорулгалыг соолду үеде область төвүнө кезер эмилгенер тургузар деп шиктиндир хөдөң алдыган. 1959 чылда

БРИГАДИР ЕКАТЕРИНА ПЕТРАКОВА

Екатерина Алексеевна Петракова — область типографиянын муракчы өрүкчүлөрүнүн бирөөн. Екатерина Алексеевна чөрдн чыл бурунгаар типографияга өрөнүччү өрүкчү болуп ажилдап өгөлзөн. Бүдүрүлгө чөринге чаа ажилдан кирген кижиге берелер бөзүн бурунуга таваржып турган. Иччалажок күш-ажылы мыхашылды анык өрүкчү берелерден көртпаш, а типографиянын мичардыгы дуржулгалыг ажилчылары аңаа практиктиң дуузым чөдирген.

Типографиянын хоочун ажилчыны чөрдөн, ам пенснер эш В. Рачковсканың чагай сеткилиг дуузым эш Петракова калган-даа ултас. Е. Петракованың амыдыралында болгаш ажилында таваржып турган берелериниң үезинде эш В. Рачковска аңа хөй улаа дузалап, өң сагыш-сеткалин өртүп, деткимчени көргүзүп келген. Ам эш Петракова чөдө муракчы бөдүрүлгөңи, чөднө разрядты өрүкчүзү эвес, харын өртүр чөдтө бригадир, ийекпейн хөй-ниничин болуп турар.

Екатерина Алексеевна Петракованың удурткан бригаданы чөдн чыл паланын хуусаа бетинде боттадырар дөш бүтү улустан социалистик чарыкыга киришпешаан, ай бурунуга бөдүрүлгө паланы 125—160 хуу кылдыр күссөңди, продукциянын шымырын бөдидип, бөт-үнөзүн чигелип турар. Оң удурткан бригаданың аштер М. Евратина, В. Гнездомова, М. Германова, Т. Тоних өлар хун бүрдө норманы чүлө бөдик шымыралы кылдыр ажи-гөрдөшчөттөшпашаан, төгүлүг чөдн чылдын шалымчылары болуп турар.

Бригаданы күш-ажылың сагыла-чурумуң бажыткан, кижн бүрүгү күш-ажылың бөдүрүкчүлүн бөдидер дөш чүткүлүг ажилдан турар. Бүдүрүлгө паланын ажи-гөрдөшчөттөшпашаан бөдик бөдүрүлгөңүлү азыгаар дөш социалистик чарын калбарган. Бригадалар аразында ишчилер ымыдыл ол бригада ам дөрт айларын дуртузуга бажымы-биле тулуп турар.

Типографиянын хоочун ажилчыны эш Петракова бөдүнүң хундүңдө муракчы үлөтөр-кижөн болуп коллективке көргүзүп турар. Иччангаш, өң бөдүрүлгөңи болгаш хөй-ниничин ажил-чөрдүлгөңи коллектив бөдн-биле үнелеп, аңаа улуг хундүрткелн болгаш мыхашылын илеретиле турар. Эш Петракова болза типографиянын партия эге организастанының секретарынын орадакымын профессионалын мөсткөмүнүң кезигүнү болгаш чурттага-амыдырал айтырыгдарын харылаан турар. Ажилчыларын бажынкыларга ол үргүлчү барып, оларын негеделерин, дилеглерин кичөөңгөйл димнап, администрация чөринин мурунуга айтырыгларын принципалдыг тургузуп турар.

Кызыл хоорайнын XIV партия конференциясы Е. А. Петракованы СЭКП хооркөмүнүң кезигүнүңө сонгаан. Екатерина Алексеевна областың партия конференциянын төлөзүн болуп, өң ажилында киршип чөрдөш, конференциянын салган сорулгаларын ажилчыларга тодаргай таймаларып берген. Областың болгаш хоорайнын партия конференцияларын шиктирлерин амыдыралга боттадырар дөш бригадир эш Петракова ажилчылар өртүзүң улу ажилды чөрдүрүп турар.

В. МАГЕРЯ.

типографиянын парлакчымы.

Чурукта өрүкчү Е. Петракова.

Колхоз экономиказын өөрөнүп турар

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчин районуң колхоз экономиказын өөрөнүп турарын курзун организастан. Бөрдилегиниң программасы 64 шакаа дөнтөттүгүн болгаш кичээл неделя саында болур.

Недээ ажил-агыл темаларынга баштайгы кичээлдерин районнуң зоотехниги эш Самбал, дуржулга станциянын директору эш Сонам, районнуң мол агроному эш Борисов олар бөдн дөңдөгө эрттиргилзөн.

О. ХОМУС-ООЛ.

Боттарының күжү-биле

Сүг-Хөл районунуң Хөр-Тайга чөдн чыл шкolasынын 5—7 кластарынын өрөнүкчилери болгаш бажмылары 1960—1961 өөрдилге чылында шкolasың өттүдар ийжи даштаныр хунунерн ажилдап, бө-

тарының күжү-биле хөп турарлар. Ийн улаа шеф организастанаш 68 кубометр ийишты кыскаан. Борта шпунту 62 кижн киришкен.

О. МАСПЫЙ-ООЛ.

кезер эмчилер Ирина Владимировна, Владимир Иванович Каракайлар Кызылга чөдн келгенер. Олар ам ийн боттарының хундүлү болгаш харысалгалыг ажил-хөрдөн чөдөңн-кинниң уламчылап турарлар. Оларга осок туберкулезун кезип эмизер эмчи Валентина Григорьевна болур. Стрехова болгаш өске-даа шымык эрттирер эмчилер немешкен.

Ам удавас туберкулез эмилегенин улу бажынның тууду доктөстүр. Орта эртем болгаш техника саймыралыны эи чаа бөдүрлөр-биле чөдөңсөткөн кезип эмизер өрзөд тургузтувас. Бо бүтү болза, бистин тургузтувас туберкулез аарыгдарынн көгүн үе уузутка дугайында партия болгаш чачактын салып турар сорулгаларын боттадырарыңа улу ийдг болур.

Демги кестирип чыткан кижиниң кезишкнн соонда база элзэн берге хонуктары эрттирген. Эмчилер-даа, сөстөлор-даа он шаа хонукта оон чанында иривааннар. Ирина Владимировнаның уран холау, анык мага-бот олуңунуң тирилешти. Ийн-үч ай эрткен соонда аарыг кижиге таваржыр сула ишчөшкннериниң кылдырып эгелзөн, биллар-даа ойнаарын бөм-бөктээр-на эмчилер чөптээрзэн.

Владимир Мурыгин Каа-Хемче төрөдөн-даа чорудар апарган. Каш айлар мурунда чаа-ла амыдыралче мунгарал-биле көрүп турган анык кижиниң сеткил-сагымы отуп, өңдө хөдөң чыгып, хурерип келген. Анык аас-кежин, чыкка хун дөг ойнай берген. Эмчилер, эш-өрүк туржук, Балганынын анык халдылары бөдн өлчө хөдүмүзүр көрүп турар шыкын болган. Сөй хөңиң атыч чылар даажы бөзүн чөрдөкө тонуп турар кандыг-ла бир аялгалыг апарган.

К. КУДАЖЫ.

